

BÁT NHÃ ĐĂNG LUẬN THÍCH

QUYỂN 6

Phẩm 8: QUÁN TÁC GIẢ NGHIỆP

Lại nữa, dùng “không” để sở đối trị và muốn khiến cho nghiệm biết nghĩa về ấm không có “thể” nên có phẩm này sinh khởi. Có người nói: trong đệ nhất nghĩa có ấm, nhập, giới Đức Bà-già-bà nói: “Vì đây làm nhân, khởi tác giả tác nghiệp” (chủ thể tạo, nghiệp tạo tác). Đây nếu không có, Phật không nên nói cùng kia làm nhân, có tác giả, tác nghiệp. Thí như sừng ngựa. Do đó có tác giả và tác nghiệp, nên trong Tu đa la nói về việc ấy có kệ:

Nên hành hạnh pháp thiện

Không nên pháp ác

Đời này và đời sau

Người hành được an lạc.

Thích: Như trong kinh đây nói có tác giả và tác nghiệp. Nghiệp kia có ba thứ: thiện, bất thiện, vô ký. Nghiệp thiện kia phân biệt có bốn:

1. Tự tánh
2. Tương ứng
3. Phát khởi
4. Đệ nhất nghĩa.

- Không thiện cũng như thế.

- Vô ký có bốn: Báo sinh, oai nghi, công xảo, biến hóa.

Thế nên như chỗ nói thì nhân có thể lực, nên trong đệ nhất nghĩa ấm... là có. Luận giả nói: Nếu ông muốn được trong đệ nhất nghĩa lấy. Kia làm nhân, biết có tác giả và tác nghiệp, nói đây làm nhân thì nghĩa này không thành. Nếu trong thế đế muốn được như thế, thì thí dụ là không có “thể”. Như không có “thể” này trong đệ nhất nghĩa đức Bà-già-bà nói: Vì kia làm nhân, có thật tác giả và có tác nghiệp. Như đây,

mà hiểu, tức là về nghĩa không như thế. Như nghĩa không như thế ấy, nên quán như vậy: nay đây tác giả là ư? Nghiệp cũng như thế, có thật, không thật hoặc cũng có, không thật, là sở tác của tác giả ư? Đây đều không như thế. Như kệ nói:

*Hoặc tác giả có thật
Không tác nghiệp có thật.*

Thích: nếu tác kia có thì tác giả có thật cùng tác tương ứng, nghiệp cũng có thật. Do ngược lại nghĩa này tức cả hai đều không thật. Chủ thể không thật kia cũng không thể tạo tác. Như kệ nói:

*Tác giả không thật
Không tác nghiệp không thật*

Thích: Sở tác gọi là nghiệp, năng tác gọi là “giả”, trong đây trước quán lập chủ thể có thật. Như kệ nói:

Chủ thể có thật không tác.

Thích: Hoặc ý ông muốn không xét rõ (quán) tác nghiệp mà có “thể” của tác giả, nếu định như đây tức không có tác nghiệp, tác đã không có “thể”, thì tác giả không thành. Lại nữa, tác giả có mà thật sự không, câu này nghĩa gì? Lập dụ nghiệm giải thích về tác giả có thật thì thấy năm thủ ấn kia chỉ là thiết lập giả tạm. Lại như chỗ chấp của ngoại đạo: Đề Bà Đạt Đa hoặc nghiệp thiện, hoặc nghiệp bất thiện. Lại nữa, trong đệ nhất nghĩa Điều đạt tương tục không thể tác nghiệp. Vì sao? Vì tác giả vậy. Thí như Da nhã đạt đa. Lại nữa, hoặc tác giả có thật, chẳng phải thiết lập giả tạm, mà như ngã của ngoại đạo ăn trầu là tác giả. Như kia ý dục của họ thì nghĩa này không đúng. Vì họ chấp. Trong đây lập nghiệm. Trong đệ nhất nghĩa kia ngã của Điều đạt không thể tác nghiệp, vì sao? Vì là vật thí như nghiệp. Lại nữa, trong đệ nhất nghĩa, nghiệp kia cũng chẳng phải ngã tương tục tạo tác của Đề Bà Đạt Đa ta tiếp tục làm. Vì sao? Vì nghiệp thí như vật. Lại nữa, hoặc ngoại đạo kia tác ý như vậy. Ông lập nghĩa đây có lý do gì? Như nghiệp tương tục của Đề Bà Đạt Đa kia là do người khác tạo tác chăng? Là sẽ không tạo tác chăng? Cả hai đều không thể. Vì sao? Hoặc người khác tạo tác thì nghĩa ông lập bị phá, hoặc không tạo tác thì thí dụ không có “thể”. Luận giả nói: Kia chấp không đúng. Vì sao? Vì nghiệp của Da Nhã Đạt Đa thì ngã của Đề Bà Đạt Đa không thể tạo tác. Do nghĩa như thế, lập thí dụ được thành. Kia nói như thế, không xét rõ tác nghiệp mà có thật tác giả phân biệt hư vọng, thì về nghĩa không đúng, vì tác giả (người làm) không có “thể”. Như kệ nói:

Nghiệp là không tác giả.

Thích: Nghiệp cũng như thế. Không xét rõ tác giả tức tự nhiên mà có, do không có tác giả tạo tác nghiệp ấy. Hoặc kia phân biệt nghiệp có thật thì nghiệp liền không tạo tác, có lỗi đây. Lại tác giả và nghiệp cùng không tương quán (quán xét lẫn nhau), đời không thể tin. Thế nên kia cả hai phải cùng nhân đối đãi nhau, nên biết như thế, trong đây lập nghiệm. Trong đệ nhất nghĩa tác giả tương tục của Đề Bà Đạt Đa không tạo tác định nghiệp của Đề Bà Đạt Đa. Vì sao? Vì xét rõ quán “có”, thí như Da Nhã Đạt Đa. Lại nữa, trong đệ nhất nghĩa tác giả tương tục của Đề Bà Đạt Đa không tạo nghiệp quyết định thọ báo của Điều Đạt. Vì sao? Vì xét rõ tác giả. Thí như Da Nhã Đạt Đa tương tục tác nghiệp. Lại nữa, nay lại lập nghĩa nghiệp, ngăn chỗ nói trước. Như kệ nói:

*Nghiệp và tác giả kia
Thời rơi vào không nhân.*

Thích: Nửa bài kệ sau đây muốn hiển rõ tác nghiệp và tác giả rơi vào lỗi không nhân, nghĩa đây thế nào? Nghĩa là nghiệp lia tác giả, tác giả lia nghiệp, cùng không đối đãi nhau nên rơi vào lỗi không có nhân. Dùng nghĩa không có nhân chỉ bày người khác, tất cả thế gian không thể nào tin. Lại nữa, trong đệ nhất nghĩa Đề Bà Đạt Đa tương tục không tạo nhân nghiệp của Đề Bà Đạt Đa. Vì sao? Vì xét rõ “có”; thí như Da Nhã Đạt Đa. Lại nữa, trong đệ nhất nghĩa Điều Đạt tương tục không tạo nhân nghiệp quyết định thọ báo của Điều Đạt. Vì sao? Vì xét rõ tác giả, thí như Da Nhã Đạt Đa ương tục tác nghiệp. Thế nên kệ nói:

*Nghĩa không nhân không đúng
Không nhân không quả vậy*

Thích: Vì sao gọi quả? Nghĩa là mỗi mỗi nhân duyên quyết định lực khởi, nên gọi là quả. Thế nào gọi là nhân? Nghĩa là gần xa hòa hiệp đồng có sở tác. Do đây có nên pháp kia được khởi, thế gọi là nhân. Như ông phân biệt nhân tức không có nhân quả, cũng không có quả, quán không có “thể” nghĩa ấy không đúng, nên biết ý đây. Lại nữa, hoặc không cùng xét rõ lẫn nhau tức không có “thể” kia, chấp này không đúng. Không có những “thể” gì? Như kệ nói:

*Tác và tác giả kia
Dụng cụ tác đều không.*

Thích: Ở trong thế gian các vật bình, áo v.v...cũng có tác giả, muốn tạo tác nghiệp kia. Hoặc nói chỉ tác giả, không xét rõ nghiệp chỉ nghiệp, không xét rõ tác giả thì bình, áo... kia tức không nhờ nhân công, phương tiện khéo léo mà tự nhiên thành tựu. Lại nữa, bình, áo... kia là chỗ thành tựu của đủ loại nhân, chi tiết. Các dụng cụ phần thù thắng kia

nếu không xét rõ tức dụng cụ v.v... cũng không có. Như thế tất cả chước giả (người chặt) dụng cụ chặt và vật bị chặt cũng đều không có “thể”. Lại như kệ nói:

*Pháp phi pháp cũng không
Tác v.v... kia không có “thể”*

Thích: Cớ gì không có pháp, phi pháp cả hai? Vì là chỗ thành tựu của công cụ tạo tác, tác giả pháp và phi pháp. Lại tác giả, tác cụ (công cụ tạo tác) đã hiểu rồi (liễu nhân) nên pháp phi pháp cả hai cũng không có “thể”. Lại nữa, hoặc có tự bộ sinh tâm thể này: các hành rộng không nên tác giả không có “thể”, tác giả kia là “không”, đối với tôi không có lỗi; vì sao vậy? Vì tự thể của thân, khẩu, ý thù thắng là chủ thể tạo tác. Pháp cùng phi pháp do nghĩa như đây nên tôi không có lỗi. Luận giả nói: Ông lập nhân tức là hể có nghĩa nhóm họp tăng trưởng thì ở trong thế để gọi đó là tác giả. Nhưng vì xét rõ pháp, phi pháp nên không có tác giả tức không có đối tượng được xét rõ và nghiệp không thành. Cho nên, pháp, phi pháp không có “thể”, ông không tránh khỏi lỗi. Vì không có đạo lý cùng xét rõ nhau. Đạo lý thế nào? Như kệ nói:

*Hoặc không pháp phi pháp
Từ đó sinh quả cũng không.*

Thích: Hai kia làm nhân, từ đó sinh ra làm quả, Thiện quả của người, trời v.v... đạo là quả đáng yêu thích. Địa ngục... ác đạo là quả không đáng yêu. Thân căn, thọ dụng kia đều không có tự thể. Lại nữa, ở trong thiện đạo người tu hành kia, thọ giới tập hành thiện, Tam-ma bát-đề, tám chánh đạo chánh kiến làm đầu, lia các phiền não cho nghĩa này đều rộng không, như thế phân biệt là tác giả không có thật, tác nghiệp không có thật, các tụ lỗi đây, đều thuộc về ông, khó có thể trị liệu. Biết lỗi rồi nên tin đạo lý cùng xét rõ tác giả và tác nghiệp. (nghiệm làm) Vì nghĩa ấy nên chỗ tôi nói không có lỗi. Vì cho nhân có nên tác giả không có thật, tác nghiệp không có thật, thì chấp này không đúng. Nghĩa không đúng này, như trước đã nói. Lại nữa, hoặc có người nói: Tôi lập môn khác như vậy, tác giả cũng có, chẳng phải có, nghiệp sở tác kia cũng có, chẳng phải có, do môn khác đây nên không có lỗi như trên. Luận giả nói kệ:

*Có không cùng trái nhau
Một pháp chỗ không hai.*

Thích: Tất cả “thể” ở trong một sát na, có và không có cùng trái nhau vậy, hai không thể được. Vì sao nói pháp trái nhau? Hoặc là có sao nói chẳng phải có pháp? Hoặc chẳng phải có sao nói có? Giống như một

ngọn lửa lạnh ấm đồng thời, ở đời vốn không tin. Hoặc ý ông nói “thể” của thật “có” nên gọi là thật sở tác của “không có” nên gọi không thật. Một vật, nhất thời quán tự tại nên hai nghĩa đều lập không có lỗi. Nghĩa này không đúng. Vì sao? Vì môn hai kia trước đã ngăn, nên không có lỗi về đạo lý cùng xét rõ nhau, như sau sẽ ngăn. Ngoại đạo nói: Như Đa Nhã Đạt Đa cũng có tác giả, cũng không có tác giả mà ông lập thí dụ là không có “thể”, nghiệm không thể phá. Luận giả nói: Trong Đa Nhã Đạt Đa tự tương tục không có tác giả của Đề Bà Đạt Đa, vì là phần tác nghiệp, ý tôi muốn vậy, chẳng phải thí dụ không thành, thể nên không có lỗi, rộng như trước đã nói, như thế... phân biệt. Nướng vào trong đệ nhất nghĩa thì mọi sự kiến lập tác giả và nghiệp không thành. Lại nữa, có người nói: Ngã có tác giả không có tác nghiệp kia, thể nên không lỗi. Luận giả nói kệ:

*Có ấy không tác “không”
Không ấy không tác “có”.*

Thích: Đây cái gì không tác? Nghĩa là nghiệp của tác giả. Cớ sao không tác? Kệ nói:

*Đây do lỗi chấp “có”
Lỗi kia như trước nói*

Thích: Như trên đã nói về môn thật, không thật. Trong đệ nhất nghĩa không có tác giả thật tạo nghiệp không thật, cũng không có tác giả thật có thể tạo nghiệp thật. Hai câu này lập nghĩa có nhân và thí dụ riêng khác rộng như trước đã nói. Lại nữa, kệ nói:

*Tác giả thật, không thật
Cũng thật, cũng không thật
Không làm ba thứ nghiệp
Lỗi ấy trước đã nói
Tác nghiệp thật, không thật
Cũng thật, cũng không thật
Chẳng cùng tác giả, tác
Lỗi cũng như trước nói.*

Thích: Các lỗi lầm đây như trước đã nói rộng, chỉ có lập nghĩa làm sai khác thôi. Do quán như thế. Kệ nói:

*Duyên tác giả có nghiệp,
Duyên nghiệp có tác giả
Do đây nghĩa nghiệp thành
Không thấy nhân khác vậy.*

Thích: Ở trong thế đế, tác giả, tác nghiệp càng cùng quán xét, là

ngoài đây, càng không có nhân khác có thể thành nghĩa nghiệp. Như thế, từ đầu phẩm đến nay ngoại đạo nói nhân lập dụ, nghĩa đều không thành, và trái nghĩa vậy, không tránh khỏi lỗi. Lại nữa, hoặc có người nói: trong đệ nhất nghĩa có ấm, nhập, giới, vì chúng nắm giữ (thủ). Đức Phật Bà-già-bà nói lời như thế, vì ngăn kia nên kệ nói:

Như nghiệp, tác giả lia

Nên biết thủ cũng thế.

Thích: Như trước đã ngăn: Tác giả duyên nghiệp, nghiệp duyên tác giả; như thế thủ duyên thủ giả, (người chủ thể chấp thủ) thủ giả duyên thủ, trong đệ nhất nghĩa không thể được vậy. Nghĩa đây thế nào? Do nghiệp và tác giả cả hai đều lia nên thủ và thủ giả kia cũng lia như thế. Lại nữa, trong đây phân biệt: Trong đệ nhất nghĩa không có cái thủ giả của Điều Đạt thật sự thủ. Vì sao? Vì xét rõ thủ, thí như Da Nhã Đạt Đa. Như thế trong đệ nhất nghĩa cũng không có “thủ giả” thật thủ cái không thật; cũng thật không thật thủ lập nghĩa nên biết. Lại nữa, trong đệ nhất nghĩa không có cái “khả thủ” thật là thủ của Đề Bà Đạt Đa thật. Vì xét rõ “thủ giả”. Thí như Da Nhã Đạt Đa thủ. Như thế, trong đệ nhất nghĩa cũng không có cái thủ không thật là cái thủ của “thủ giả” không thật, thủ cũng thật, không thật là thủ của thủ của thủ giả cũng thật, không thật cũng thật không thật thủ, vì cũng thật không lập nghĩa sai khác, nhân và thí dụ như trước đã nói. Như thế, phân biệt không bình đẳng cũng nên tương tự ngăn. Lại nữa do nghiệp, tác giả và thủ, “thủ giả”, trong đệ nhất nghĩa vì tách lia vậy. Như kệ nói:

Và tất cả pháp khác

Cũng nên quán như thế.

Thích: Những gì là pháp khác? Nghĩa là tự tha đã giải thích, hoặc quả hoặc nhân, năng y, sở y, năng tướng, sở tướng, hoặc tổng biệt..., các pháp như thế cũng nên quán sát. Quả duyên ở nhân, nhân duyên ở quả, nghĩa đây được thành, là pháp thế tục chẳng phải đệ nhất nghĩa. Vì sao? Hoặc có người cho trong đệ nhất nghĩa các pháp, nhân quả... đều có tự thể, nay muốn nhổ khỏi tên độc chấp trước kia nên khai thị phần ít. Chẳng phải trong đệ nhất nghĩa, sữa thật làm lạc. Vì sao? Vì xét rõ về quả. Thí như sự trải qua... Hoặc nói thế gian, đều thấy sữa làm ở lạc, ông nói không tức là phá hoại chỗ thấy của thế gian. Chấp này không đúng. Vì sao? Vì tôi lập nghĩa nói chẳng phải đệ nhất nghĩa, nên tôi không lỗi. Hoặc có người nói, trong đệ nhất nghĩa sữa không làm lạc, mà trong thế đế làm, do nghĩa đây thí dụ của ông không thành, lập nghĩa cũng hoại; hoặc nói các pháp không làm tự quả ấy, thí dụ cũng không thành. Vì

sao? Tất cả pháp kia mỗi mỗi có định nhân quả vậy. Luận giả nói: Ông nói không khéo. Vì sao? Ban đầu phân biệt là chẳng phải điều tôi chấp nhận, thứ lại phân biệt là thí dụ cũng thành. Vì sao vậy? Vì sự trải qua này... chẳng phải nhân của lạc kia, trong lập nghĩa trước đã chọn lọc phân biệt nên chẳng phải thí dụ không có “thể”. Lại nữa, người Tăng Khư nói: Như tôi lập nghĩa là trong nhân có quả, nhân có thể khởi tác (tạo tác) không nhân nào không tạo tác. Đây nếu không có nhân kia thời không, như áo lông rùa. Là nhân những gì? Nghĩa là lạc, bình... vì thể có quả. Lại nữa, nếu không có quả thì nghĩa ấy không đúng. Vì sao? Như trong sữa không có lạc, trong cỏ cũng không có lạc, người cầu lạc kia cố sao chọn sữa mà không chọn cỏ? Do sữa kia thủ vậy nên biết nhân có quả. Lại như trong sữa không có lạc, cũng không có ba cồi tức bình đẳng, là không có thì nhân duyên gì từ nhân duyên sữa mà sinh ở lạc, không sinh ba cồi? Do trong sữa kia không sinh ba cồi, chẳng phải tất cả vật từ một nhân khởi, thế nên định biết trong nhân có quả. Lại nếu không có cố gì quyết định như dao sư (thợ gọt) thấy đất có thể làm bình thì chọn lấy dùng làm bình, chẳng lấy tất cả. Do công năng này có thể có khởi tác, biết nhân có quả. Nếu không có quả thì nhân cũng không có “thể”, trọn không có một vật không có quả có nhân. Nhưng không có việc này, vì thế nên biết, nhân là thể “có”, quả kia cũng có. Luận giả nói: Như ông lập nhân, không nhân nào không tạo tác là chẳng phải lập pháp nghĩa, vì là khác nhau nên nghĩa nhân không thành. Ông nói không có quả mà có nhân, thì nghĩa ấy không như thế. Do có đây nên kia được thành tức là thành lập ở trong thế đế, chẳng phải đệ nhất nghĩa. Vì trong đệ nhất nghĩa nhân và thí dụ cả hai đều không có “thể”. Hoặc vật chỗ kia có tức vật kia không ở chỗ kia khởi nên như tự thể của nhân. Do thể pháp đây hai thứ sai khác, nghĩa kia không thành, có lỗi vậy. Như phá nghĩa nhân ban đầu, kia lấy sữa... các nhân cũng nên đem đạo lý này trả lời ngăn phá. Lại nữa, như chỗ chấp của Tỳ Bà Sa là trong nhân không có quả mà nhân có thể khởi quả thì nhân này không sức, cũng không thể khởi tác. Chúng không có “thể”, thí như sừng thỏ. Lại như Độc tử bộ, chấp quả có chẳng phải có, đều không thể nói, mà nhân có thể khởi tác. Như ý đây tức nhân tác giả ở trong thế đế được thành. Trong đệ nhất nghĩa hoặc nhân, hoặc quả, có và không phải có, đều không thể được nên tôi không có lỗi. Lại nữa, người Dị Tăng Khư khác nói: thể của quả trong nhân không thể được, do quả nhỏ vậy. Chấp này không đúng. Vì sao? Vì trong nhân không có thô nên trước thô không có “thể”; lúc sau có thể được, tức là trong nhân không có quả,

ông lập nghĩa phá, hoặc ý ông muốn tế ấy là thô, thì cũng không như thế. Vì sao? Vì không thấy tế chuyển làm thô. Lúc sau quả thô cùng tế trái nhau, thể pháp điên đảo, lập nghĩa lỗi vậy. Lại nữa, người Tăng Khư khác nói: nhân tạo tác quả thì nghĩa không đúng mà do liễu tác (làm rõ). Nên hỏi như thế này: liễu tác đây, tướng chúng thế nào? Kia trả lời như đèn liễu tác (làm rõ) bình...Chấp này như Phẩm Quán Duyên đả phá. Lại nữa, trong đệ nhất nghĩa đèn không liễu tác phá bình áo kia v.v... Vì sao? Vì nhân thủ, vì có ngại, vì sắc, vì xúc, vì nói nhân v.v...thí dụ như đất. Lại nữa, Tăng Khư khác nói: quả hoặc chưa khởi và đã diệt công năng, tự thể là có nhưng không gọi là liễu, thế nên tôi nói có quả như thế. Mà nói nhân có thể làm quả tức đây nói có thể làm nghĩa là tự thể của nhân chuyển làm thể của quả, ý nói như đây. Luận giả nói: Hoặc ông nói quá khứ, vị lai nhận làm nhân thì y chỉ không thành, hoặc nói hiện tại nhận làm nhân thì tức không có thí dụ, quả kia không thành, có những lỗi này. Lại nữa, ông cho nhân quả không khác nhau, nếu không khác tức đây chẳng phải nhân của kia, vì không khác, như tự thể của nhân. Vì chẳng phải nhân nên nghĩa nhân không thành. Vì nhân không thành nên tự tánh pháp hoại lỗi, lập nghĩa vậy. Quả hiện tại thì cũng không có “thể” thật, vì không khởi nên kia có không thành, thí dụ không có “thể”. Như thế, các môn chẳng khác cũng nên tùy chỗ chấp mà phá bỏ. Đã nói thật sự nhân không thể làm quả, ở trong thế đế nếu không có nhân thì cũng không làm quả, vì nhân không có. Như lông rùa không có không thể làm áo. Như thế, nếu không có quả thì nhân cũng không tạo tác, đây lập nghĩa “có khác”, nhân, dụ giống trước. Nếu người chấp nữa kia có, nữa không có thì lỗi cả hai đều có, cũng như trước nói. Lại nữa, tự bộ và Tỳ Thế sư nói: nhân có, quả không, nhân đây có thể tạo tác, vì chưa khởi, không có quả, tôi không chấp nhận. Như hoa giữa hư không. Quả đã sinh tức nhân không có lực dụng, quả chưa sinh tức nhân có công năng, do nghĩa như đây trong nhân không có quả. Luận giả nói: Như ông lập “nhân chưa khởi, không có quả tôi không nhận” câu này ý thế nào? Ông vì hiện thấy nên không chấp nhận chẳng? Vì lập nghiệm nên không nhận chẳng? Vì tất cả lượng không nhận chẳng? Phân biệt như thế, nghĩa nhân không thành, lập nhân có lỗi, chẳng phải luôn luôn vậy. Kia chưa khởi mà quả có cho nên là nghiệm đây không thể khiến người khác tin hiểu. Ông nói không có quả khởi thì không có quả khởi này, không có thí dụ làm sao thể biết? Lại nữa, trong đệ nhất nghĩa sữa không sinh lạc. Vì sao? Vì xét rõ về nhân. Thí như lụa khởi. Lại nữa, thật của bần gọi là Cầu na, bình giả lập gọi

là Cầu nê trong đệ nhất nghĩa bần không thành bình. Vì sao? Vì xét rõ Cầu nê. Thí như vật khác. Lại nữa, trong đệ nhất nghĩa tướng của loài vật ở biên địa là tướng thể của chẳng phải trâu. Vì sao? Vì xét rõ về thể thí như tướng ngựa. Lại nữa, tên riêng A Bà Dã Bà, tên chung A Bà Dã Tỳ. Trong đệ nhất nghĩa không sợi tơ dọc thật... thành lụa. Vì sao? Vì quán A Bà Dã Tỳ vậy. Thí như vật khác. Như thế tác giả và nghiệp không tánh tự thể, nghĩa phẩm như đây, thế nên được thành. Như Phật bảo Bồ-tát Cực Dũng Mãnh: này người thiện nam! Sắc chẳng phải tác giả chẳng phải sai khiến của tác giả. Như thế thọ, tướng, hành, thức chẳng phải tác giả, chẳng phải sai khiến của tác giả. Nếu sắc cho đến thọ, tướng, hành, thức chẳng phải tác giả, chẳng phải sai khiến của tác giả thì đó chính là Bát nhã Ba-la-mật. Lại như trong kinh Ma Ha Bát nhã Ba-la-mật, Xá-lợi-phất nói: Thưa Thế Tôn! vô tác là Bát nhã Ba-la-mật, Phật dạy: Tác giả không thể được. Lại như Phật bảo Bồ-tát Cực Dũng Mãnh: này người thiện nam! Sắc chẳng phải thiện, chẳng phải bất thiện. Thọ, tướng, hành, thức cũng lại như thế. Như sắc cho đến thức chẳng phải thiện chẳng phải bất thiện, đó gọi là Bát nhã Ba-la-mật. Như thế... các Tu-đa-la, trong đây nên nói rộng.
